

Een taal leren doe je niet op school

Henk Wolf

O ja, ze zijn er zeker, die mensen die een taal uit een boek kunnen leren. Ze stampen die onregelmatige Engelse werkwoorden in hun hoofd, onthouden al die schema's voor Duitse naamvallen moeiteloos en snappen meteen hoe je al die verschillende soorten verleden tijd in het Frans gebruikt. Die mensen gaan praten en schrijven en ze doen het meteen helemaal goed.

Cognitieve leerders zijn dat. Misschien ken je er een paar, misschien ook niet. Want ze mogen dan bestaan, ze zijn ook nogal zeldzaam. De meeste mensen leren taal op heel andere manieren.

Daarom is het best gek dat het onderwijs gemaakt lijkt te zijn voor dat kleine groepje cognitieve leerders. Leerboeken staan vol met grammaticale uitleg en woordenlijstjes die je moet stampen en vaak vertelt de leraar Engels, Frans of Duits er nog een heleboel bij. Veel leerlingen onthouden dat net lang genoeg om de toets te halen, maar ze kunnen niet veel met die abstracte kennis als ze een keer een verdwaalde toerist in diens eigen taal moeten uitleggen waar het VVV-kantoor staat.

Taalvaardiger in je moedertaal

Een taal leren doe je heel anders. Dat zie je al aan je moedertaal. Daar pik je thuis onbewust een heleboel van op. In de taalkunde wordt dat onbewuste oppikken van een taal *verwerven* genoemd. Op school verwerf je ook nog een heleboel nieuwe woorden en constructies in je moedertaal. Soms moet je je kennis van je moedertaal vergroten via cognitief leren - waar maar weinig mensen dus goed in zijn. Dan moet je lijstjes moeilijke woorden stampen. En daarvan vergeet je na de toets het merendeel. Dat je woordenschat elke dag een stuk groter wordt, komt niet in de eerste plaats door dat cognitieve leren, maar door dagelijks contact met woorden die je nog niet kende.

Woorden moet je in een context tegenkomen om ze te onthouden. En je moet ze onthouden voor je ze zelf gaat gebruiken. Niemand van jullie hoeft op het moment meer te vragen wat *corona* is en wat een *anderhalvemetermaatschappij* is. Die begrippen ben je de afgelopen weken zo vaak tegengekomen dat ze in je woordenschat zijn geslopen. Je onthoudt ze waarschijnlijk beter dan woorden als *arsenaal*, *ultieme* en *provisie*, die in de methode *Nieuw Nederlands* voor 4 havo in woordenlijstjes staan.

Taalvaardiger in een andere taal

Met andere talen dan je moedertaal is het niet zoveel anders. Als je niet bij die zeldzame cognitieve taalleerders hoort, dan moet je die taal in context tegenkomen. Iemand moet die taal gebruiken om over iets te praten wat voor jou van belang is. Blijkbaar gaan je hersenen dan bij het verwerken van de inhoudelijke informatie ook meteen aan de slag met het onthouden van die vreemde taal: woorden die vaak langskomen worden onthouden en van nog onbekende woorden wordt de betekenis geraden. Dat gebeurt zelfs grotendeels onbewust.

Kinderen in Nederland spreken over het algemeen veel beter Engels dan Frans of Duits. Dat komt natuurlijk doordat er op de Nederlandse televisie heel veel Engelstalige films te zien zijn. Naar een film kijken is voor veel mensen natuurlijk een stuk leuker dan grammatica leren en woordjes stampen. En het werkt blijkbaar ook nog een stuk beter voor je taalvaardigheid. Als de overheid constateert dat de vaardigheid in het Frans en Duits zo tekortschiet, dan zou ze misschien niet meteen wat aan het onderwijs moeten willen doen, maar met de omroepen afspreken dat die veel meer producties uit het Franse en Duitse taalgebied uitzenden.

Zolang de overheid en de omroepen dat niet doen, moeten scholen wat anders bedenken om hun leerlingen taalvaardiger te maken. Het is niet verbazend dat ze daarbij steeds meer kijken naar de ontwikkeling van de moedertaal via het onderwijs. Zouden vreemde talen niet een plekje op school kunnen krijgen dat behoorlijk overeenkomt met de plaats die het Nederlands daar heeft?

Meertalig onderwijs

Ja, natuurlijk kan dat. En het gebeurt ook. Tweetalig voortgezet onderwijs is in Nederland hard in opkomst. Van de niet-taalvakken (zoals biologie, geschiedenis en wiskunde) worden er dan een paar in een vreemde taal gegeven. Meestal is dat Engels, soms ook het Duits. En in Vlaanderen wordt wel geëxperimenteerd met lessen die in het Frans worden gegeven.

In het basisonderwijs in Nederland zien we ook voorzichtig een beweging naar het gebruik van meerdere talen als voertaal in de les. Ook daar is de vreemde taal die wordt gebruikt vaak het Engels. Jammer genoeg is er maar op heel weinig scholen ruimte gemaakt voor lessen in het Frans, Duits of een andere vreemde taal.

Meertalig onderwijs werkt goed voor de ontwikkeling van de vaardigheid van leerlingen in vreemde talen. Het vraagt echter wel wat van de leerkrachten. Die moeten de vreemde taal wel willen spreken en dat ook kunnen. Als ze die taal gebrekkig spreken, nemen de leerlingen de taal op een gebrekkige manier over en dat is natuurlijk niet de bedoeling. Bovendien kunnen leraren hun inhoudelijke lesstof dan niet goed overbrengen en dat is ook de bedoeling niet.

Fries als voertaal in het onderwijs

Ook het Fries heeft de afgelopen jaren een plekje gekregen als voertaal op scholen. Er zijn scholen voor voortgezet onderwijs waar geschiedenis of economie in het Fries worden gegeven. Er zijn ook een heleboel basisscholen die het Fries een deel van de week als voertaal gebruiken. Dat is een stuk minder moeilijk voor leraren dan het gebruik van een vreemde taal, want drie van de vier inwoners van Friesland spreken immers Fries en maar liefst 94 procent van de mensen in Friesland kan het verstaan.

Dat wil niet zeggen dat er helemaal geen moeilijkheden zijn als je Fries als voertaal wilt gebruiken bij je lessen biologie of wiskunde. Er zijn bijvoorbeeld geen moderne Friestalige boeken voor die vakken. En er zijn overal wel ouders te vinden die het Fries maar onzin vinden en hun kinderen tegen jouw vak opzetten. Ook kan lang niet iedereen die Fries spreekt, het ook schrijven. En zeker jonge leraren gebruiken in

hun Fries nogal wat interferenties uit het Nederlands, waarmee ze natuurlijk geen erg goed voorbeeld vormen voor Friestalige leerlingen die juist hun woordenschat willen vergroten, of voor Nederlandstalige leerlingen die zich niet moeten aanwennen om een mengvorm van beide talen te gaan spreken in plaats van Fries.

Vragen

In dit vak gaan we een aantal vragen proberen te beantwoorden. Daarbij krijgt iedereen de ruimte om zich te concentreren op vragen die ie zelf belangrijk vindt. Het gaat om:

- Hoe komt het nou dat je zoveel opsteekt van een taal die als voertaal wordt gebruikt? (En zo weinig van een taal die alleen maar wordt onderwezen.)
- Hoe is jouw studietaal te gebruiken als voertaal bij niet-taalvakken?
- Wat kun jij doen om ervoor te zorgen dat andere talen dan het Nederlands als voertaal gebruikt worden op scholen?

Iedereen sluit dit vak af met een product dat laat zien dat ie heeft nagedacht over het vergroten van taalvaardigheid door het gebruik van een taal op school. Een paar voorbeelden van zo'n product zijn:

- een verslag van een onderzoekje naar de taalvaardigheid van leerlingen die wel of juist niet in het Fries biologie hebben gehad;
- een taalbeleidsplan voor een school;
- een deel van een methode voor een vak in het Engels;
- een lessenserie voor economie in het Frans;
- een meertalige lessenserie over de Romantiek voor zowel het vak Fries als het vak Nederlands;
- een voorlichtingsvideo voor leraren die laat zien hoe je in de praktijk een taal oppikt.

Je mag zelf een voorstel doen voor een eindproduct. Dat mag je alleen maken, maar je mag ook in tweetallen werken. Zorg bij elk product voor een goede onderbouwing, zodat je docent kan zien dat je niet zomaar iets doet, maar dat je een deel van je kennis van taalontwikkelen en/of CLIL hebt gebruikt.